

การจัดการความสัมพันธ์ทางการเมืองของกองทัพที่ส่งผลต่อการพัฒนา
ประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ในสังคมไทย ปี พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557
The Management of Political Relations of the Armed Forces
Affecting to the Development of Ideological Democracy in Thai
Society, B.E. 2549 (2006) and B.E. 2557 (2014)

ยุทธศาสตร์ นนอแก้ว
Yutthasart Norkaew

อาจารย์ประจำ โปรแกรมวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Corresponding author E-mail : yutthasart.nk@hotmail.com

Received: September 25, 2021; Revised: December 5, 2021; Accepted: June 13, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วัฒนธรรมเผด็จการอำนาจนิยมผ่านกรอบแนวคิดการรัฐประหารภายใต้มุมมองการจัดการความสัมพันธ์ทางการเมืองใหม่ส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 พบว่า การรัฐประหารถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองไทย ทำให้รัฐบาลพลเรือนไม่สามารถบริหารประเทศได้อย่างต่อเนื่อง พิจารณาได้จากกรณีการรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งทหารได้เข้ามายึดอำนาจโดยไม่ได้มีเจตนาเข้ามาจัดตั้งรัฐบาล มีจุดมุ่งหมายเพียงต้องการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความตึงเครียดจากความขัดแย้งในสังคม โดยได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งรัฐบาลพระราชทาน เพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศแทนคณะรัฐประหารของตน แต่ยังคงควบคุมรัฐบาลอยู่ในฐานะผู้รับสนองพระบรมราชโองการ แต่งตั้งและถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) ได้กำหนดให้มีกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จัดให้มีการลงประชามติ และจัดให้มีการเลือกตั้งต่อไป สำหรับกรณีการรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2557 ทหารได้รับบทเรียนของการยึดอำนาจจากครั้งที่ผ่านมากว่าในประเด็นการควบคุมกลุ่มมวลชนอุดมการณ์ที่ผิดพลาด จนนำไปสู่ความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ทำให้ทหารจำเป็นต้องถอยอำนาจทางการเมืองและจัดตั้งรัฐบาลของตนเองขึ้นมา โดยมีมุมมองว่า การปฏิรูปการเมืองจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมีการจัดการความสัมพันธ์ทางการเมืองใหม่เสียก่อน ซึ่งทหารได้จัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จัดให้มีการลงประชามติ และจัดให้มีการเลือกตั้งอีกครั้ง นอกจากนี้ รัฐบาลทหารยังมีอำนาจพิเศษตามรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) มาตรา 44 เป็นเครื่องมือในการจัดการเชิงกลยุทธ์ทางการเมือง สรุปได้ว่า การรัฐประหารทั้งสองครั้งดังที่ปรากฏ มีที่มาจากกรณีเคลื่อนไหวของกลุ่มมวลชน ซึ่งได้นำไปสู่พัฒนาการทางประชาธิปไตยที่ถดถอยลงเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเคลื่อนไหวของมวลชนกลุ่มต่าง ๆ เป็นการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ฉะนั้น การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองจะต้องเป็นการจัดการของรัฐบาลพลเรือนไม่ใช่การเข้ามาแทรกแซงจากทหาร การรัฐประหารจึงถือเป็นการฉายภาพซ้ำวิถีเผด็จการอำนาจนิยมที่กลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ในสังคมไทย

คำสำคัญ : การจัดการ รัฐประหาร เผด็จการอำนาจนิยม กองทัพไทย การพัฒนาประชาธิปไตย

Abstract

The objective academic article of this research was to analyze an authoritarian dictatorship culture through the coup d'état framework under the view of managing new political relations that affects democratic development, and one of the important factors had been

affecting the long term in Thailand. This made the civilian government unable to run the country continuously. Considered from the case of a coup d'état in 2006, the military seized power without the intention of forming a government. Moreover, they only aimed to resolve the stressful situation caused by the conflict in society, and supported the royal government in order to take over the country instead of their coup d'état. But still maintains control of the government as a counter signee for the appointment and the removal of political office holders by stipulating that. Furthermore, there was a process for drafting a new constitution which arranged for a resolution by the people and holding elections in the case of the 2014 coup, the military had learned lessons from the past to seizure of power over political ideological mass control. In addition, this situation led to more violent conflicts, and made it necessary for the military to increase the political power and form their own government with the view that political reforms can be successful. A new political tie must be organized, and the military had arranged to draft a new constitution again for having a resolution by the people. In addition, there were special powers under the Constitution (Provisional) Article 44 which was a tool of strategic management in politics. It can be concluded that the two coups showed the originated from the movement of the masses; this had led to the development of democracy that had greatly deteriorated in Thai society due to the movement of various masses from the democratic political expression. Therefore, the resolution of political conflicts must be organized by the civilian government, not by the military intervention. The coup was thus considered a repeat of the authoritarian regime in politics that had become a major obstacle to the development of ideological democracy in Thai society.

Keywords : Management, Coup D'état, Authoritarian Dictatorship, Thai army, Democratic Development

บทนำ

“การรัฐประหาร” (Coup d'Etat) เป็นกระบวนการโค่นล้มอำนาจรัฐบาลหรือผู้นำประเทศด้วยกองกำลังทหารโดยวิธีการฉับพลัน โดยส่วนใหญ่มักจะมีการใช้ความรุนแรงในระหว่างกระทำการจนนำไปสู่เหตุการณ์นองเลือด ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียชีวิตของทหารหรือประชาชนในหลายกรณีอันมีสาเหตุมาจากการต่อต้านของฝ่ายตรงข้ามที่ไม่ยินยอมให้มีการยึดอำนาจได้สำเร็จ “การรัฐประหาร” มีความแตกต่างจาก “การปฏิวัติ” (Revolution) ในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเพียงตัวบุคคลหรือกลุ่มผู้ปกครอง ซึ่งไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมหรือระบบเศรษฐกิจ ถึงกระนั้น หลายคนยังคงมีความเข้าใจเกี่ยวกับสองคำนี้คลาดเคลื่อนและใช้สลับกันไปมา อยู่บ่อยครั้ง (Jary and Jary, 2005, p. 119) การรัฐประหารจึงเป็นการได้มาซึ่งอำนาจด้วยวิธีการปล้นชิงจากผู้อื่น ด้วยเหตุที่ธรรมชาติของมนุษย์นั้น มีลักษณะการปฏิสัมพันธ์กันแบบกระทบกระทั่งระหว่างกันในสังคมเป็นเรื่องปกติ การจะสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดสันติสุขได้อย่างถาวรนั้น จึงเป็นหนึ่งในเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยากในสังคม เนื่องจากสัญชาตญาณของมนุษย์จะมีความต้องการในเชิงมุ่งแข่งขันแย่งชิงดีชิงเด่นระหว่างกัน มีความหวาดระแวงผู้อื่น และยังมี ความมุ่งหวังในลาภยศสรรเสริญ ทำให้ต้องมีการใช้ความรุนแรงเพียงเพื่อตนจะสามารถมีอิทธิพลควบคุมบุคคลอื่นได้ ส่งผลต่อการใช้ความรุนแรงตั้งแต่ระดับเล็กน้อยในครอบครัว ชุมชน สังคม และระดับชาติ ไหล่เรียงกันไป โดยการรัฐประหารถือเป็นความรุนแรงขนาดใหญ่ที่สุดอย่างมหัพรา สงครามต่อการเปลี่ยนแปลงโดยรวมภายในรัฐเป็นอย่างมาก (Hobbes, 1651, p. 83-84) แต่การอ้างสิทธิ์เหนือผู้อื่นตลอดไปนั้นคงจะเป็นเรื่อง

อยู่ถาวรไม่ได้ เพราะถ้าผู้คนที่อ่อนแอหรือถูกรังแกสามารถรวมตัวกันได้ก็จะกำจัดผู้ปกครองได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มของพวกเขาบรรลุวัตถุประสงค์ได้ด้วยเช่นเดียวกัน (ศรีณย์ จิระพงษ์สุวรรณ, 2560, น. 311-312)

อย่างไรก็ตาม ทหารในหลายประเทศทั่วโลกโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาหรือโลกที่สาม กลับมักใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองอยู่เสมอ ซึ่งการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองของทหารในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ทำให้การรัฐประหารกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการเมืองรูปแบบไทยไปเสียแล้ว สาเหตุสำคัญมาจากการที่รัฐบาลขาดประสิทธิภาพและความชอบธรรมในการบริหารประเทศ สถานการณ์เช่นนี้ จึงกลายเป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้ทหารรุกคืบเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองและถือเป็นเงื่อนไขที่ดีที่สุดของทหารในสถานการณ์ที่เหมาะสมต่อการกล่าวอ้างความชอบธรรมในการยึดอำนาจ (สุรชาติ บำรุงสุข, 2541, น. 199–205) อีกทั้งด้วยความที่ทหารไทยถูกบ่มเพาะสั่งสอนมาจากโรงเรียนทหารว่า “ทหารเป็นผู้รับใช้รัฐไม่ใช่ผู้รับใช้รัฐบาล” ทำให้ทหารมีอคติต่อนักการเมืองฝักใฝ่รากรักในจิตใจ เหตุเพราะมีมุมมองว่านักการเมืองทำทุกอย่างเพื่อกอบโกยผลประโยชน์และตอบสนองความต้องการของตนและพวกพ้องเป็นสำคัญ ทหารจึงไม่ชอบนักการเมือง โดยรู้สึกว่าการรับคำสั่งจากนักการเมืองสกปรกเป็นเรื่องที่ไม่ดีต่อประเทศชาติ และพร้อมที่จะเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองได้อยู่ตลอดเวลา หากปรากฏว่าสถานการณ์เอื้ออำนวยต่อการทำรัฐประหาร (สุรชาติ บำรุงสุข, 2558, น. 81) ทหารจึงสมควรถูกควบคุมเชิงเชิงอัตวิสัย (Subjective Civilian Control) ตามแนวคิดของ ซามูเอล ฮันติงตัน (Huntington, S., 1957) ที่ระบุว่า ทหารจำเป็นต้องอยู่ภายใต้การกำกับควบคุมของชนชั้นทางสังคมและองค์กรทางการเมืองที่จัดตั้งขึ้นมาตามรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่แยกภารกิจของกองทัพออกจากพลเรือนอย่างเป็นทางการ เนื่องจากทหารไม่ได้ถูกจัดตั้งโดยรัฐบาล จึงทำให้เป็นการยากที่จะสามารถควบคุมทหารให้อยู่ในร่องในรอยภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐบาลได้โดยง่าย (ยุทธศาสตร์ ห่อแก้ว, 2563, น. 95) ขณะที่ มอริส ยาโนวิตซ์ (Janowitz, M., 1960, p. 142) มีมุมมองว่า ทหารเป็นรูปแบบทางสังคมรูปแบบหนึ่ง และความเป็นมืออาชีพของทหารก็เปลี่ยนแปลงไปได้ตามเงื่อนไขเวลา ฉะนั้น ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงมีผลต่อการกำหนดความเป็นมืออาชีพของทหาร ทหารจึงคล้ายกับองค์กรวิชาชีพอื่น ๆ กล่าวคือ ทหารจะต้องถูกทำให้เป็นหนึ่งในสถาบันพลเรือน (Civilianized) พวกเขาจึงจะรับรู้และเข้าใจถึงความเป็นพลเรือน โดยไม่ตระหนักว่าสถานะของพวกเขาตอนอยู่เหนือสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ ในสังคมหรือประชาชนภายในรัฐ (สุทินันท์ สุวรรณวิจิตร และวรวิทย์ กลินสุข, 2564, น. 351)

หากจะกล่าวถึงกองทัพจำเป็นต้องเข้าใจว่า ทหารเป็นหนึ่งในตัวแทนของกองทัพจากทั้งสามเหล่าทัพ ทหารจะเป็นเหล่าทัพใดก็ได้ เนื่องจากการแทรกแซงการเมืองไทยของกองทัพด้วยการรัฐประหารในแต่ละครั้งนั้น จะประกอบไปด้วยทหารจากทุกเหล่าทัพอยู่เสมอ พิจารณาได้จากการรัฐประหารสามครั้งล่าสุด ในปี พ.ศ. 2534, 2549, 2557 พบว่า ทหารจากทุกเหล่าทัพและอธิบดีกรมตำรวจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติพร้อมใจกันก่อตั้งคณะรัฐประหารขึ้นมา โดยให้ทหารจากเหล่าทัพเป็นหัวหน้าคณะผู้ก่อการ เพื่อยึดอำนาจรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน อย่างไรก็ตาม การแทรกแซงทางการเมืองในยุคก่อนหน้านี้นั้น ในปี พ.ศ. 2519-2520 เหล่าทัพเรือก็มีหัวหน้าคณะรัฐประหารเช่นเดียวกัน คือ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ซึ่งได้ทำการรัฐประหารถึงสองครั้งด้วยกัน ฉะนั้น ผู้เขียนจึงขอเรียกกองทัพโดยรวมว่าทหาร

สำหรับการแทรกแซงทางการเมืองของทหารโดยส่วนใหญ่มาจากประวัติศาสตร์และพัฒนาการของแต่ละสังคมที่ไม่เหมือนกัน บางกรณีเกิดขึ้นมาจากผลของความล้มเหลวในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันเนื่องมาจากประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง หรือบางกรณีทหารถูกดึงเข้ามาเกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศแทนประเทศเจ้าอาณานิคมเดิมที่เคยปกครอง หรือบางกรณีทหารมีบทบาทเป็นตัวแทนของชนชั้นกลางในสังคมที่เข้ามาจัดระเบียบองค์กรใหม่ สำหรับรูปแบบการแทรกแซงของทหารในเมืองไทย สรุปออกมาได้ 2 ลักษณะ ดังนี้ (เกษมชาติ นเรศเสนีย์, 2538, น. 56)

ลักษณะแรก การเข้ามาเกี่ยวข้องโดยตรง ทหารจะพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมทางการเมืองว่ามีความสมเหตุสมผลต่อการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองด้วยความชอบธรรมหรือไม่ เนื่องจากมีความจำเป็นต้องให้ประชาชนเกิดความรู้สึกร่วมคล้อยตามกับเหตุผลข้ออ้างต่าง ๆ นานา ในการใช้กำลังเข้ายึด (Seizure of Power) รัฐประหาร

(Coup d'etat) หรือการปฏิวัติ (Revolution) ไม่ว่าจะรัฐบารหารด้วยตนเองหรือรัฐบาลพลเรือน ทั้งนี้ เมื่อทหารสามารถเข้าสู่อำนาจทางการเมืองได้ก็จะปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการยึดอำนาจของพวกเขา กล่าวคือ การทำหน้าที่ควบคุมทางการเมืองด้วยการเป็นผู้เข้ามาพิทักษ์รัฐธรรมนูญ โดยมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มีความพยายามในการสร้างองค์กรต่าง ๆ ภายในรัฐให้เกิดความเข้มแข็ง เพื่อให้มีความพร้อมในการรับช่วงต่อการบริหารประเทศ หรือการสืบทอดอำนาจภายหลังจากที่ได้พิทักษ์รัฐธรรมนูญไปแล้วอย่างต่อเนื่อง

ลักษณะที่สอง การเข้ามาเกี่ยวข้องโดยอ้อม เป็นการยึดอำนาจทางการเมืองโดยไม่ได้มีความประสงค์เข้ามาจัดตั้งรัฐบาลหรือบริหารประเทศ แต่นิยมให้การสนับสนุนพลเรือนเข้ามาทำหน้าที่จัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศถึงกระนั้น รัฐบาลพลเรือนที่จัดตั้งขึ้นมาก็ไม่ได้มีอิสระทางการบริหารอย่างแท้จริง เนื่องด้วยทหารยังคงคอยคุมบังเหียนบริหารประเทศอยู่ตลอดเวลา โดยแนวนโยบายของรัฐบาลจำเป็นต้องผ่านความเห็นชอบของทหารก่อนที่จะกำหนดเป็นนโยบายหรือแนวทางการปฏิบัติราชการแผ่นดินอยู่เสมอ เหตุผลที่ทหารไม่ได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นรัฐบาลตั้งแต่แรก เนื่องจากทหารเกรงว่าประชาชนจะไม่ให้การสนับสนุน ด้วยเหตุที่การรัฐประหารในบางครั้งไม่ได้เป็นไปตามครรลองครรองธรรมตามวิถีประชาธิปไตย หากทหารยังคงตั้งเข้ามาทำหน้าที่เป็นรัฐบาลและดำเนินการบริหารประเทศต่อไปนั้น ก็อาจจะทำให้เกิดความยุ่งยากต่อการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในการปกครองราชการแผ่นดินได้ เพราะยังขาดการสนับสนุนจากภาคประชาชน หรือบางกรณีคณะรัฐประหารอาจจะไม่มีความพร้อมที่จะจัดตั้งรัฐบาล เพราะเป็นการยึดอำนาจอย่างฉับพลันเร่งด่วนในสถานการณ์ฉุกเฉิน ทำให้ไม่สามารถหาบุคคลที่มีความเหมาะสมต่อการบริหารประเทศได้ทันเวลาที่ ซึ่งการบริหารประเทศในภาวะวิกฤตทางการเมืองจำเป็นต้องได้ผู้นำที่มีทักษะภาวะความเป็นผู้นำสูงและสามารถควบคุมสถานการณ์ที่กำลังคุกรุ่นให้ยุติลงได้

ประเทศไทยนับจากการปฏิวัติสยาม ในปี พ.ศ. 2475 ของกลุ่มคณะราษฎร เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น พบว่า การรัฐประหารที่ประสบความสำเร็จถูกบันทึกไว้ในหน้าประวัติศาสตร์อย่างเป็นทางการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476-2557 จำนวนรวมทั้งสิ้น 13 ครั้ง โดยสามารถวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวเชิงพลวัต ออกมาได้ 6 ยุค ดังนี้ (ไชยะ เทพา, 2559, น. 255-258)

ยุคแรก การรัฐประหารยุคการเมืองข้าราชการ (ชนชั้นนำ) เป็นยุคที่มีการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างชนชั้นนำในระบบราชการและระบบการเมืองไทยของกลุ่มทหารและพลเรือน นับจากปี พ.ศ. 2475-2500 ในยุคนี้ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะไม่มีความเข้าใจ ไม่รับรู้ ไม่มีประสบการณ์ และไม่สามารถประเมินสถานการณ์ใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหารได้

ยุคที่สอง การรัฐประหารยุคเผด็จการทหาร เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2500 โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ก่อการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม การเมืองในยุคนี้มีการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น โดยการจัดให้มีการเลือกตั้ง แต่ก็ยังถูกกักขังในเรื่องของทศวรรษบริสุทธิยุติธรรม เนื่องจากมีการโงงการเลือกตั้งครั้งมโหฬารจนทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจและได้เรียกร้องกรณีดังกล่าวเข้าไปสู่ระบบการเมือง ในท้ายที่สุดได้นำไปสู่การรัฐประหารส่งผลทำให้ทหารในยุคนี้สามารถครองอำนาจได้อย่างยาวนานและถือเป็นจุดกำเนิดของระบบ “พ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ” ที่กลายเป็นรากฐานการสร้างประชาธิปไตยรูปแบบไทยในการบริหารราชการแผ่นดิน

ยุคที่สาม การรัฐประหารยุคเสรีประชาชน นับตั้งแต่ยุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เกิดการขยายตัวและมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับระบบเศรษฐกิจของชาติเป็นจำนวนมาก เนื่องจากได้รับทุนช่วยเหลือสนับสนุนจากประเทศสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ เมื่อเศรษฐกิจเกิดการขยายตัว โครงสร้างทางสังคมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดขบวนการภาคประชาชนต่าง ๆ ที่ออกมาขับเคลื่อนผลประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะกลุ่มปัญญาชนนิสิตนักศึกษา สำหรับการเคลื่อนไหวในบางกรณีถ้าหากรัฐบาลยอมรับได้เกี่ยวกับข้อเสนอก็จะมีประนีประนอมข้อเรียกร้องระหว่างกันกับกลุ่มผลประโยชน์ แต่ถ้าหากรัฐบาลยอมรับไม่ได้ก็จะนำไปสู่ความตึงเครียดในสังคม ดังเช่นกรณีการปราบปรามประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และกรณีการล้อมปราบนิสิตนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

ยุคที่สี่ การรัฐประหารยุคพลั้งช้วน ภายหลังเหตุการณ์ล้อมปราบนิสิตนักศึกษา ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีการใช้นโยบายบริหารประเทศแบบขวาสุดโต่ง ก่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยที่ชะงักงันในยุคนี้ เนื่องจากมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเข้มงวด ด้วยเหตุผลการป้องกันภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์จนนำไปสู่การรัฐประหารอีกครั้ง ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520

ยุคที่ห้า การรัฐประหารยุคประชาธิปไตยครึ่งใบสู่ยุคประชาธิปไตยแบบเปิดและประชาธิปไตยของชนชั้นกลาง ภายหลังจากยึดอำนาจรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร จึงเข้าสู่ยุครัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ตามลำดับ สำหรับในยุคนี้การบริหารประเทศมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังไม่เป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ เพราะมีการต่อรองผลประโยชน์กันมากมายและยังเป็นการประนีประนอมอำนาจระหว่างระบอบประชาธิปไตยกับระบอบเผด็จการ ต่อมาพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จากพรรคชาติไทย ได้รับชัยชนะจากผลของการเลือกตั้งและเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่การบริหารประเทศไม่ได้สร้างความเชื่อมั่นต่อสังคมและยังมีการทำทลายอำนาจกองทัพจนก่อให้เกิดความขัดแย้งบานปลายไปสู่การรัฐประหารในที่สุด

ยุคที่หก การรัฐประหารยุคปฏิรูปการเมืองหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 การรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2534 ได้กลายเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปการเมืองและได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หรือที่เรียกว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” การยึดอำนาจในครั้งนั้น ทหารมีความพยายามเข้ามาสืบทอดอำนาจในรัฐสภา แต่กลับถูกประชาชนต่อต้านอย่างรุนแรงจนนำไปสู่เหตุการณ์นองเลือดในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 ทำให้การรัฐประหารครั้งต่อมา ในปี พ.ศ. 2549 ทหารจึงได้นำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาเป็นบทเรียน โดยหัวหน้าคณะรัฐประหารไม่กล้าเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ได้สรรหานายกรัฐมนตรีคนนอกเข้ามาบริหารประเทศและริบจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เพื่อให้มีการลงประชามติและจัดการเลือกตั้งอย่างรวดเร็ว ทำให้ถูกมองว่าเป็นการรัฐประหารที่เสียของ เพราะไม่สามารถแก้ไขปัญหาทางการเมืองได้อย่างแท้จริง ต่อมาการรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2557 จึงกระทำการด้วยความระมัดระวังอย่างค่อยเป็นค่อยไปจนพอลถึงจุดอิ่มตัวของความขัดแย้งก็สามารถเข้ายึดอำนาจได้อย่างง่าย อีกทั้งยังมีกลุ่มมวลชนอุดมการณ์ทางการเมืองให้การสนับสนุนการยึดอำนาจในครั้งนี้ด้วย ทำให้หัวหน้าคณะรัฐประหารสามารถเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้สำเร็จ พร้อมทั้งทำการปฏิรูปการเมืองแบบไม่รีบร้อนและไม่เร่งรีบคืนอำนาจให้กับประชาชนเร็วเกินไปเหมือนการรัฐประหารในครั้งที่ผ่านมา โดยมีการประกาศแผนการปฏิรูปประเทศตามแนวทาง (road map) ที่มีความชัดเจน

การรัฐประหารกับการเมืองไทย จึงเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กันมาอย่างยาวนานจนแยกออกจากกันไม่ได้ การยึดอำนาจกลายเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาทางการเมืองของทหารเพียงฝ่ายเดียว ที่มองว่า เป็นทางออกเพียงหนทางเดียวที่จะสามารถแก้ไขทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ทว่าผลที่เกิดขึ้นตามมากลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม เพราะการกระทำดังกล่าวยิ่งเป็นการเสริมแรงกระตุ้นก่อให้เกิดความขัดแย้งที่ยิ่งทวีคูณความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม เป็นที่ชัดเจนว่า การรัฐประหารได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการเมืองในประชาธิปไตยรูปแบบไทยที่เกิดมาจากความบกพร่องเชิงโครงสร้างทางการเมือง และเป็นเรื่องที่มีความยากลำบากในการสมานบาดแผลเยียวยาความขัดแย้ง ด้วยวิธีการประนีประนอมผ่านกระบวนการเจรจาหรือไกล่เกลี่ย ดังเช่นในกรณีการยึดอำนาจของทหารที่ปรากฏว่าบางครั้งบางคราวกลับถูกเชื้อเชิญและยินยอมพร้อมใจของกลุ่มมวลชนอุดมการณ์ที่ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลอีกด้วย แต่กระนั้น ก็ยังปรากฏถึงการรัฐประหารที่ล้มเหลวหลายต่อหลายครั้ง เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ การแทรกแซงทางการเมืองของทหารอธิบายได้ด้วยแนวคิดของ ซามูเอล ไฟเนอร์ (Finer, S., 1975) ที่ชี้ว่า ทหารจะเข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองต่อเมื่อสังคมต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตอันยากแก่การเยียวยาสมานฉันท์อันเกิดจากความขัดแย้งและความไร้เสถียรภาพทางการเมืองที่รุนแรง (กนลา สุขพานิช และสุจิต บุญบงการ, 2529, น. 23)

ดังนั้น การรัฐประหารที่มีความน่าสนใจในการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองของไทยควรมุ่งพิจารณาถึงการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลพลเรือน ในปี พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 เนื่องด้วยเป็นการรัฐประหารที่เกิดขึ้น จากความขัดแย้งของอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างชนชั้นในสังคมไทย โดยเริ่มต้นเหตุการณ์จากการ

ชุมนุมประท้วงขนาดใหญ่ในเมืองหลวงที่มีการปักหลักชุมนุมกันอยู่บริเวณข้างถนนอย่างยืดเยื้อของกลุ่มมวลชนอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ต่อต้านและขับไล่รัฐบาลพลเรือนที่มาจาก การเลือกตั้ง ทำให้รัฐบาลไม่สามารถบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากต้องคอยจัดการปัญหาควบคุมกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงให้อยู่ในความสงบ ทำให้เศรษฐกิจของชาติในช่วงเวลานั้นย่ำแย่เป็นอย่างมาก ทหารจึงก่อการรัฐประหารด้วยเหตุผลสำคัญคือ การรักษาความสงบเรียบร้อยคืนให้แก่สังคมและมีกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านอำนาจประชาธิปไตยที่มีความสมบูรณ์ต่อไป ด้วยเหตุนี้ หากทำการวิเคราะห์การเมืองไทยในมุมมองของทหารจะพบว่า ทหารมองรัฐธรรมนูญเป็นสิ่งที่มีความบกพร่องอยู่เสมอและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองมากที่สุด เพราะรัฐธรรมนูญมีช่องโหว่ที่เปิดโอกาสให้นักการเมืองสามารถเข้ามาทุจริตคอร์รัปชันกอบโกยผลประโยชน์ จนทำให้สังคมเกิดความแตกแยกทางอุดมการณ์ระหว่างชนชั้นในสังคมไทย ทหารจึงต้องเข้ามาสวมบทบาทเป็นวีรบุรุษเพื่อพิทักษ์ชาติบ้านเมืองและกอบกู้สถานการณ์ในภาวะวิกฤตผ่านการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองภายใต้วัฒนธรรมเผด็จการอำนาจนิยมด้วยการรัฐประหารจนกลายเป็นเรื่องปกติ บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วัฒนธรรมเผด็จการอำนาจนิยมผ่านกรอบแนวคิดการรัฐประหารภายใต้มุมมองการจัดการความสัมพันธ์ทางการเมืองใหม่ซึ่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 โดยพิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จากการเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองของทหารที่กระทำต่อรัฐบาลพลเรือนช่วงผ่านสองช่วงระยะเวลาดังกล่าวที่ส่งผลต่อความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ในสังคมที่เพิ่มมากขึ้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

บทบาทของทหารต่อการควบคุมความขัดแย้งมวลชนอุดมการณ์ประชาธิปไตยในยุคโลกาภิวัตน์

นับตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ในปี พ.ศ. 2540 ท่าทีของกองทัพค่อนข้างผ่อนปรนต่อรัฐบาลเป็นอย่างมาก สาเหตุเกิดมาจากการปฏิรูปการเมืองที่ให้อำนาจแก่รัฐบาลเสียงข้างมาก ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่ยากเกินเยียวยา ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ในรูปแบบของการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศข่าวสารได้อย่างง่ายดายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และรัฐบาลพลเรือนที่มาจาก การเลือกตั้งมีความเข้มแข็งภายใต้ระบบการเมืองที่เอื้อให้เกิดการจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบเชิงจิตวิทยาต่อกองทัพ ทำให้ทหารไม่กล้าเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองการบริหารมากนัก แต่ก็ยังคงเฝ้ามองดูอยู่อย่างใกล้ชิดเสมอมา ทั้งนี้ การเมืองกับทหารเป็นวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบคู่ที่อยู่ด้วยกันมาอย่างยาวนานเข้าขั้นหยั่งลึกจนยากที่จะแยกออกจากกันได้ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517-2549 การรัฐประหารที่เกิดขึ้นมีรูปแบบที่ชัดเจนผ่านวาทกรรมกล่าวอ้างทางการเมืองที่มุ่งโจมตีและลดความชอบธรรมของรัฐบาลในการบริหารประเทศเป็นหลัก ทำให้มุมมองกองทัพที่มีต่อระบบการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นรูปแบบของจารีตประเพณีที่ต้องดำเนินการยึดอำนาจในช่วงที่สังคมเกิดความขัดแย้งวุ่นวายผ่านเหตุการณ์วิกฤตต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าแทรกแซงทางการเมือง และต้องนำไปสู่กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญที่ยึดโยงเข้ากับสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อสร้างความชอบธรรมในการรัฐประหารในมุมมองของประชาชน แต่รัฐธรรมนูญที่ได้ออกมาส่วนใหญ่จะเป็นไปตามแนวทางของคณะรัฐประหารเสียมากกว่าเจตนารมณ์ที่แท้จริงจากประชาชน (นิธินิ ทองแท้, 2555, น. 45-46)

ประชาธิปไตยแบบไทยยุคโลกาภิวัตน์ จึงเป็นการเฝ้ามองสถานการณ์ความขัดแย้งผ่านสื่อสารสนเทศต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เนื่องด้วยช่องทางการนำเสนอข่าวสารมีความหลากหลายมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา แต่ทว่าสื่อสารมวลชนที่ทำหน้าที่กลัปลายเป็นผู้เลือกข้างทางการเมืองเช่นเดียวกัน ทำให้ผู้ชุมนุมที่มีอุดมการณ์แตกต่างกันเริ่มมีความกังวลและกดดันต่อการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน โดยเฉพาะนักข่าวภาคสนามที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ใกล้ชิดกับผู้ชุมนุมโดยตรงกลับได้รับผลกระทบจากความรุนแรงผ่านความเกลียดชังของผู้เห็นต่างทางการเมือง ทำให้การส่งนักข่าวไปทำหน้าที่เคียงข้างมวลชนในพื้นที่การชุมนุมจึงมีความเสี่ยงสูง เป็นเหตุให้การรายงานข่าวต้องดำเนินการผ่านช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ ได้แก่ คลื่นวิทยุ ช่องรายการสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม และเคเบิลทีวี เป็นต้น (ภัทรมน เจริญ และคณะ, 2562, น. 315) นอกจากนี้ประชาชนที่ติดตามความขัดแย้งทางการเมืองผ่านสื่อแล้ว ทหารก็ได้ใช้ช่องทางสื่อสารสนเทศในการติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน เพื่อทำการรวบรวมเป็นฐานข้อมูล

สำคัญก่อนที่จะดำเนินการใด ๆ เนื่องด้วยการกระทำที่เกิดขึ้นจะต้องมีกระบวนการที่สร้างความชอบธรรมให้ได้มากที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดข้อครหาทางสังคมที่จะกระทบต่อภาพลักษณ์ของกองทัพได้ เพราะทหารยังต้องการเสียงสนับสนุนส่วนใหญ่จากประชาชนหากเกิดเหตุการณ์ยึดอำนาจรัฐบาลนั่นเอง ดังเช่นกรณีการรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2557 เมื่อมีการยึดอำนาจรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ทหารก็สามารถเรียนรู้สถานการณ์ได้ด้วยตนเองว่าจำเป็นต้องเข้าควบคุมสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เพื่อปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงและมุ่งปั่นกระแสข้อมูลเท็จออกสู่สาธารณชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความสับสนกับเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น และสามารถรับรู้ถึงข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงให้ได้มากที่สุด เพื่อให้โอกาสที่ประชาชนจะสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและออกมาต่อต้านทหารเกิดขึ้นได้น้อยมากที่สุดเช่นเดียวกัน หรือเมื่อเกิดการออกมาเคลื่อนไหวก็สามารถควบคุมกลุ่มมวลชนฝ่ายต่อต้านได้โดยง่าย เพราะช่องทางการสื่อสารกระแสหลักถูกปิดกั้นเอาไว้หมดทุกช่องทางแล้ว ยกเว้นเพียงสื่อกระแสรองที่ยังคงทำหน้าที่ต่อไป แต่ก็ได้ไม่มีความแน่นอนในการรายงานข่าวสถานการณ์ที่ถูกต้องและชัดเจนมากนัก ดังเช่นการรายงานข่าวสถานการณ์ผ่านช่องทางรูปแบบออนไลน์ทั้ง Facebook, YouTube, Twitter ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลที่ได้รับการคลาดเคลื่อนไม่ตอบสนองต่อการรับรู้ทันทีทันใดอย่างเป็นปัจจุบัน (Real-time) แม้กระทั่งการรายงานข่าวผ่านสื่อสิ่งพิมพ์กระแสหลักก็ยังมีข้อความแตกต่างกันไป ดังที่ สราธร บุญสิทธิ์ และ พิระ จิโรสถ (2561, น. 410) ได้วิเคราะห์หนังสือพิมพ์ จำนวน 3 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ถือเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์ประชานิยม (popular newspaper) หนังสือพิมพ์มติชน ถือเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์คุณภาพ (quality newspapers) และหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ถือเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์ที่เน้นเนื้อหาเฉพาะด้านการเมือง (specialized newspaper) โดยระบุว่า ภายหลังจากการรัฐประหารมีเนื้อหาเป็นไปในแนวทางสันติภาพมากกว่าการสร้าง ความขัดแย้งในสังคม มุ่งเน้นเฉพาะการนำเสนอข่าวที่เกิดขึ้นแล้วหรือลักษณะข่าวในเชิงรับต่อประชาชน โดยลักษณะข่าวไม่มีความเป็นปัจจุบัน แตกต่างจากช่วงก่อนการรัฐประหารในขณะที่รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ยังคงครองอำนาจอยู่ พบว่า สื่อสิ่งพิมพ์จะเน้นการนำเสนอเนื้อหาของข่าวไปในเชิงสร้างความขัดแย้งมากกว่า แต่ก็มีกรนำเสนอข่าวที่มีความหลากหลายในพื้นที่กลุ่มอื่น ๆ (รูปแบบออนไลน์) ที่เห็นต่างนอกเหนือจากการนำเสนอข่าวที่มาจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เพียงด้านเดียว

สรุปได้ว่า การชุมนุมประท้วงจากภาคประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการเมืองรูปแบบไทยผ่านมุมมองอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันระหว่างชนชั้นในสังคมไทย และด้วยสื่อสารสนเทศสมัยใหม่เป็นสาเหตุหลักที่นำไปสู่การเลือกรับชมรายการจากช่องทางที่ตนปรารถนาจะรับชมรับฟังได้อย่างสะดวก โดยไม่ถูกลิดรอนสิทธิ์การรับรู้ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลแต่อย่างใด ทำให้ความคิดทางการเมืองของปัจเจกบุคคลแต่ละขั้วอุดมการณ์นั้น มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้นจากการเลือกเสพสื่อข้อมูลสารสนเทศที่ตนเองต้องการจะรับรู้เพียงด้านเดียว และยังส่งผลทำให้บุคคลที่เสพข่าวข้อเท็จจริงเหล่านี้ไปเป็นจำนวนมาก จะไม่ใส่ใจต่อการนำข้อมูลที่รับมากลั่นกรองเสียก่อนอย่างถี่ถ้วน ยกตัวอย่างเช่นกรณีการเคลื่อนไหวของ “กลุ่ม กปปส.” ในปี พ.ศ. 2557 ปรากฏถึงมวลชนที่เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงเป็นจำนวนมากและส่วนใหญ่เลือกเสพสื่อเฉพาะเพียงด้านเดียว และยินยอมพร้อมใจออกไปขับไล่รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ร่วมกับผู้ชุมนุมที่ได้ปักหลักประท้วงอยู่ข้างถนนก่อนหน้านี้แล้ว อีกทั้งทหารก็เป็นอีกหนึ่งในสถาบันทางการเมืองที่ทำการวิเคราะห์พิจารณาเรียนรู้ข้อมูลต่าง ๆ ถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านสื่อสารสนเทศด้วยเช่นเดียวกัน แต่เป็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกันจากสื่อสารสนเทศของทุกฝ่ายเพื่อประเมินสถานการณ์ความสับสนเสี่ยงต่อความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นว่ามีความเหมาะสมต่อการทำรัฐประหารหรือไม่ หากปรากฏว่าสถานการณ์เอื้ออำนวยมากที่สุดก็จะยึดอำนาจรัฐบาลทันที ภายหลังจากนั้นจึงเข้าควบคุมพื้นที่การนำเสนอรายงานข่าวของสื่อสารมวลชนกระแสหลักทั้งหมด เพื่อเป็นการประกันท่าทีการต่อต้านและออกมาเคลื่อนไหวของประชาชน เนื่องจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารข้อเท็จจริงที่เป็นปัจจุบันมีความจำเป็นต้องถูกปิดกั้น เพราะทหารรับรู้เป็นอย่างดีว่าสื่อสารมวลชนมีพลังอำนาจและอิทธิพลมากเพียงใดต่อการปลุกระดมมวลชนให้ออกมาต่อต้านคณะรัฐประหารได้ หากได้รับข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องและชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม

การชุมนุมประท้วงของมวลชนอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่นำไปสู่การรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2549

การชุมนุมประท้วงยุคโลกาภิวัตน์ในสังคมไทย จำเป็นต้องย้อนกลับไปพิจารณาถึงการออกมาเคลื่อนไหวของ “กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” (กลุ่มเสื้อเหลือง) ซึ่งได้สร้างความสั่นไหวทางการเมืองภายใต้มุมมองทางอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่แตกต่างกันระหว่างชนชั้นในสังคมไทยอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ด้วยวิธีการออกมาขับไล่รัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน และยังได้ก่อรูปของความขัดแย้งในเชิงความคิดที่ยึดโยงกับการเมืองภาคประชาชนเข้ากับความรักและศรัทธาในสถาบันพระมหากษัตริย์ขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรม โดยลักษณะที่ปรากฏอย่างเด่นชัดมากที่สุด ก็คือ การชุมนุมประท้วงแบบปักหลักกันอยู่ข้างถนนอย่างเหนียวแน่นยึดเยื้อของประชาชนที่มีชุดความคิดทางการเมืองเหมือนกัน ซึ่งจะมีผู้ปราศรัยบนเวทีชุมนุมปลุกเร้าสถานการณ์ให้มวลชนเกิดความฮึกเหิมมุ่งสร้างความเกลียดชังฝ่ายตรงข้ามอย่างถึงพริกถึงขิง ด้วยวาทกรรมทางการเมืองที่หลากหลายมุ่งโจมตีรัฐบาลในประเด็นข้อสงสัยเกี่ยวกับความจงรักภักดีที่มีต่อสถาบันเบื้องสูงในสังคมไทย

หากจะไล่เรียงเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองก่อนหน้านี้ ต้องย้อนกลับไปพิจารณาในช่วงประมาณกลางปี พ.ศ. 2547 ที่ได้ปรากฏว่ามี “กลุ่มประชาชนเพื่อชาติและราชบัลลังก์” ซึ่งเป็นกลุ่มแรกที่มีการรวมตัวกันขับไล่ พันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร ให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ภายใต้การนำของนาวาอากาศตรี ประสงค์ สุ่นศิริ มีการรวมตัวกันครั้งแรก ในวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2547 (จิริฐิติภัก ค้างเพ็ชร และณัฐติ บุ่งจันทร์, 2558, น. 131) ต่อมา ในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการชุมนุมปราศรัยขับไล่รัฐบาลอีกครั้ง จากชนชั้นกลางร่วมกับกลุ่มสันติอโศก กลุ่มลูกศิษย์หลวงตามหาบัว พนักงานหน่วยงานภาครัฐที่ไม่พอใจการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ และนักวิชาการต่าง ๆ ในกรณีการขายหุ้นบริษัท ชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) หรือที่เรียกว่า “หุ้นชินคอร์ป” ให้แก่บริษัทเทมาเส็ก โฮลดิ้งส์ หรือที่เรียกว่า “กองทุนเพื่อการลงทุนของรัฐบาลสิงคโปร์” ผ่านบริษัทซีตาร์ โฮลดิ้งส์ และถัดมา ในปี พ.ศ. 2549 ได้กำเนิด “กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” (กลุ่มเสื้อเหลือง) ขึ้นมา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 เกิดการชุมนุมที่ยกระดับเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามสถานการณ์ จนกระทั่งวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 รัฐบาลได้ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรภายหลังจากที่รัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้รับการเลือกตั้งและสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้เป็นสมัยที่สอง โดยคืนอำนาจการตัดสินใจให้กับประชาชนและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ แต่พรรคการเมืองใหญ่ 3 พรรคในขณะนั้น ได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน ได้ประกาศว่าบาตรการเลือกตั้งโดยการไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเข้าชิงชัยในสนามแข่งขันครั้งนี้ พร้อมทั้งรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง แต่ให้กากบาทลงตรงช่องไม่ประสงค์ลงคะแนน ทำให้กระบวนการดังกล่าวต้องพิจารณาตีความโดยศาลรัฐธรรมนูญและได้มีคำวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งครั้งนี้มีผลเป็นโมฆะ ซึ่งต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่อีกครั้ง จนกระทั่งวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ได้ก่อการรัฐประหารรัฐบาลทักษิณในนาม “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (คปค.) หลังจากกระทำการสำเร็จได้เปลี่ยนชื่อเป็น “คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ” (คมช.) เนื่องจากคณะผู้ก่อการไม่ประสงค์ให้สื่อมวลชนต่างชาติเข้าใจผิดหรือคาดเคลื่อนว่า สถาบันพระมหากษัตริย์อยู่เบื้องหลังการยึดอำนาจ หลังจากนั้น วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2549 ได้มีการแต่งตั้งพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศและจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และให้ประชาชนได้ลงประชามติต่อไป (มติชนออนไลน์, 2563)

ฉะนั้น สาเหตุหลักของการขับไล่รัฐบาลพลเรือนที่มาจาก การเลือกตั้งในครั้งนี้ มาจากความไม่พอใจทางชนชั้น เพราะกลุ่มที่ออกมาเคลื่อนไหวส่วนใหญ่จะเป็นชนชั้นกลาง โดยมุ่งโจมตีผู้นำรัฐบาลด้วยเรื่องที่เป็นกรณีอ่อนไหวในหลาย ๆ ประเด็น โดยเฉพาะประเด็นจริยธรรมการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ที่ไม่พึงประสงค์ของชนชั้นกลางในสังคมไทย รวมถึงการคว่ำบาตรการเลือกตั้งจากพรรคการเมืองใหญ่หลายพรรคสะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองผลประโยชน์ทางการเมืองที่ไม่ลงตัวจนกลายเป็นความพยายามล้มรัฐบาลที่มาจากฐานสนับสนุนของชนชั้นรากหญ้าในสังคมไทย ในท้ายที่สุดทหารก็ได้เข้ามาแทรกแซงทางการเมืองด้วยการรัฐประหารและร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เพื่อให้ประชาชนได้ลงประชามติอันเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐธรรมนูญที่มาจาก การยึดอำนาจของทหารได้โดยสมบูรณ์และจัดให้มีการเลือกตั้งต่อไป

“ปฐมบทระเบิดเวลาความขัดแย้ง” จากรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2549 สู่ “วัฏจักรประชาธิปไตยรูปแบบไทย” ในปี พ.ศ. 2557: การผลิตภาพข่าววัฒนธรรมเผด็จการอำนาจนิยมกับการเถลิงอำนาจทางการเมืองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

นับตั้งแต่การรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2549 จนได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาบังคับใช้อย่างเป็นทางการ ผลปรากฏว่าไม่ได้มีส่วนในการช่วยลดความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยได้เลย แม้แต่น้อย พิจารณาได้จากการออกมาเคลื่อนไหวอีกครั้งของ “กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” (กลุ่มเสื้อเหลือง) ชุมนุมประท้วงขับไล่รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช จนกระทั่งถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินคดีให้พ้นจากสภาพทางการเมืองในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และต่อด้วยการชุมนุมประท้วงขับไล่รัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ อย่างต่อเนื่อง จนท้ายที่สุดศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยคดีสั่งยุบพรรคพลังประชาชน ทำให้สถานะของรัฐบาลนายสมชายต้องยุติลงไปด้วย ต่อมาได้มีการฉีกกำลังจากฝ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายอำมาตยาธิปไตย กองทัพ พรรคการเมือง และกลุ่มเพื่อนเนวิน ได้ร่วมกันให้การสนับสนุนนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ในสภาผู้แทนราษฎรจนสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้เป็นผลสำเร็จ แต่ได้นำไปสู่ความไม่พอใจของกลุ่มมวลชน “แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.)” (กลุ่มเสื้อแดง) ซึ่งมีภาพลักษณ์เป็นกลุ่มชนชั้นรากหญ้าในสังคม ที่มาจากชนบทและให้การสนับสนุนนโยบายประชานิยมของ พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ก่อนที่จะถูกยึดอำนาจ ในปี พ.ศ. 2549 กลุ่มมวลชนนี้จึงเสมือนเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่ให้การสนับสนุนรัฐบาลนายสมัครและรัฐบาลนายสมชาย เพราะเป็นเครือข่ายทางการเมืองเดียวกัน โดยได้ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลอภิสิทธิ์หลายระลอก จนท้ายที่สุดได้ถูกสลายการชุมนุม เมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2552 หรือที่เรียกว่า “สงกรานต์เลือด” หลังจากนั้น การชุมนุมประท้วงของ “แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.)” (กลุ่มเสื้อแดง) ได้เปลี่ยนกลยุทธ์เป็นการชุมนุมตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีการเปิดโรงเรียนการเมือง ประชาธิปไตย รายการถ่ายทอดสดผ่านช่องโทรทัศน์ระบบดาวเทียมของคนเสื้อแดง (DTV หรือ DNN) และนัดชุมนุมใหญ่อีกครั้งในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2553 โดยเรียกร้องให้รัฐบาลอภิสิทธิ์ยุบสภาจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ เพื่อให้ได้รัฐบาลพลเรือนที่มาจากเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง สถานการณ์ยืดเยื้อลุกลามบานปลายมีการเผาศาลากลางจังหวัดในพื้นที่ต่างจังหวัด จนถึงขั้นมีการใช้อาวุธด้วยกระสุนจริงปราบปรามประชาชนอย่างหนักหน่วง และสุดท้ายการชุมนุมประท้วงก็ได้ยุติลงด้วยความรุนแรงที่ภาครัฐกระทำต่อประชาชนที่ต่อสู้ด้วยสองมือเปล่า (จรัล ดิษฐาอภิชัย, 2563)

ต่อมา “กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กลุ่ม กปปส.) ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ เป็นผลมาจากการเสนอร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับเหมาเข่ง หรือที่เรียกว่า “นิรโทษกรรมฉบับสุดซอย” หลังจากนั้น รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ได้ประกาศยุบสภาและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ แต่ทว่า “กลุ่ม กปปส.” กลับเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองก่อนการเลือกตั้งผ่านการจัดตั้งสภาประชาชน โดยแกนนำได้พากกลุ่มมวลชนออกมาขัดขวางประชาชนหน้าหน่วยเลือกตั้งในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ประชาชนสามารถเข้าไปใช้สิทธิ์ในคูหาเลือกตั้งได้ (Nation TV, 2562) อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ชุมนุมประท้วงยังเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดย “กลุ่ม กปปส.” ได้แบ่งพื้นที่การชุมนุมไปทั่วกรุงเทพมหานครและถ่ายทอดสดผ่านช่องโทรทัศน์ระบบดาวเทียมบลูสกาย (BLUESKY Channel) ทำให้ได้แนวร่วมเข้ามาในพื้นที่ชุมนุมเพิ่มมากขึ้น กอปรกับการประชาสัมพันธ์ปลุกระดมมวลชนผ่านสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ รวมถึงบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคมได้ออกมาเป็นกระบอกเสียงขับไล่รัฐบาลอีกแรงหนึ่งด้วยเช่นเดียวกัน (สารธร บุญสิทธิ์ และพีระ จิโรโสภณ, 2561, น. 397) จนกระทั่งสถานการณ์เริ่มตึงเครียดจนเข้าขั้นที่จะนำไปสู่ภาวะวิกฤตการณ์ ซึ่งเป็นภาวะวิกฤตการณ์เมืองที่ยากเกินเยียวยาของรัฐบาลได้ และในปี พ.ศ. 2556-2557 ทหารก็ได้เข้าแทรกแซงทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นภายใต้การรับคำสั่งส่วนหนึ่งมาจากรัฐบาลและอีกส่วนมาจากการพิจารณาประเมินสถานการณ์โดยภาพรวมภายในของทหาร เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าจนนำไปสู่การรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ได้กลายเป็นวีรบุรุษของมวลชนอุดมการณ์ “กลุ่ม กปปส.” ซึ่งได้เข้ามาจัดการ

ความขัดแย้งทางการเมืองได้ทันที่ในสถานการณ์คับขันและด้วยบุคลิกส่วนตัวของพลเอกประยุทธ์ ที่มีลักษณะท่าทางแข็งกร้าว ชิงชัง จริงจัง ช่วยส่งเสริมภาวะความเป็นผู้นำในระดับสูง ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและยังเอื้อต่อการอ้างความชอบธรรมในสถานการณ์ความวุ่นวายที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลานั้นได้ดีอีกด้วย (ประภาพร สีหา, 2560, น. 148-158)

เห็นได้ชัดว่า ทหารมีบทบาทสำคัญต่อการเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง เพราะทหารเป็นสถาบันที่มีความพร้อมทั้งทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ อุดมการณ์ และแนวคิดทางการเมือง แต่ทหารยังคงต่อสู้กับฝ่ายการเมือง เพื่อมุ่งสืบทอดอำนาจของตนเป็นหลัก ดังเช่นกรณีการรัฐประหารของพลเอกประยุทธ์ ในปี พ.ศ. 2557 และได้เข้ามาบริหารประเทศอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอและไร้เสถียรภาพของสถาบันทหารที่ขัดแย้งกับความ เป็นทหารอาชีพ เนื่องด้วยทหารไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนที่จะต้องดำรงอยู่ในสถานะใดทางการเมืองแตกต่างจากรัฐชาติสมัยใหม่ส่วนใหญ่ในประเทศที่เจริญแล้ว ทหารจะมีบทบาทหน้าที่ต่อความรับผิดชอบในภาระงานที่เกี่ยวข้องกับกองทัพเท่านั้น โดยไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวทางการเมือง (สุทธิพันธ์ สุวรรณวิจิตร และวรวิทย์ กลิ่นสุข, 2564, น. 352) แม้ว่าทหารจะไม่ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะรัฐของชาติ แต่กลับกลายเป็นว่าค่อนข้างประสบความสำเร็จทางการเมืองโดยสามารถปิดกั้นหนทางทางการเมืองด้วยอำนาจเผด็จการได้อย่างมั่นคง หากย้อนกลับไปในช่วงปี พ.ศ. 2534-2535 เหตุการณ์เช่นนี้ คงไม่มีใครคาดคิดว่าจะสามารถเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้สถาบันหลักทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของไทย จึงไม่สามารถพัฒนาประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์ นับจากการปฏิวัติสยาม ในปี พ.ศ. 2475 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมือง ระบบการเลือกตั้ง และสภาผู้แทนราษฎร ที่มีการปฏิรูปในห้วงระยะเวลาเพียงไม่นาน ท้ายที่สุดทหารก็จะเข้ามายึดอำนาจจนเวียนจนกลายเป็นวัฏจักรการเมืองไทยดังที่ปรากฏ

อย่างไรก็ตาม ปัญหาทางการเมืองไทยภายหลังการรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2557 นั้น กลับมีลักษณะแตกต่างกระแสนเช่นเช่นของกลุ่มขบวนการเมืองกลายเป็นกลุ่มก๊กต่าง ๆ อย่างมากมาย ทำให้การเมืองรูปแบบพรรคการเมืองถูกทำลายความเป็นสถาบันเชิงอุดมการณ์ลงไปเป็นอันมาก ส่งผลให้นโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นมานั้น ไม่ได้มาจากเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง แต่ทว่ากลับมาจากกลุ่มอภิสิทธิ์ชนที่สร้างฐานนโยบายขึ้นมาทดแทน (Chambers and Waitookiat, 2020, p. 144-166) เพื่อรองรับการสืบทอดอำนาจและมุ่งใช้เผด็จการอำนาจนิยมกดทับอธิปไตยของประชาชนไม่ให้ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลได้ อาจจะเป็นผลจากการที่รัฐบาลทหารพิจารณาว่าต้องใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดควบคุมประชาชน เนื่องจากการชุมนุมประท้วงอย่างต่อเนื่องของประชาชน ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2557 ได้สร้างสภาวะสังคมที่มีความแปลกแยกทางอุดมการณ์อย่างหนักหน่วง เพราะกลุ่มมวลชนได้สลับสับเปลี่ยนกันออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองอยู่ตลอดเวลาระหว่างฝ่ายที่สนับสนุนและฝ่ายต่อต้านรัฐบาลอย่างเป็นทางการเป็นพลวัตอันมีชนวนเหตุมาจากอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างชนชั้นที่แตกต่างกัน (สุจิต บุญบงการ, 2543, น. 869-870)

สรุปได้ว่า การรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2549 ได้กลายเป็นการก่อชนวนระเบิดเวลาให้แก่สังคมไทย โดยไม่ได้มีลักษณะเป็นการปลดชนวนความขัดแย้งตามความมุ่งหมายของ “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (คปค.) แต่อย่างไรก็ดี อีกทั้งยังเป็นการถ่วงโหมไฟที่กำลังคุกรุ่นให้สามารถลุกโชนได้อีกครั้ง ทำให้ความขัดแย้งเกิดการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นไปอีก พิเคราะห์ได้จากการร่วมชุมนุมประท้วงของกลุ่มคนชนบทที่เข้ามาขับไล่รัฐบาลอภิสิทธิ์ใจกลางเมืองหลวง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญที่กลุ่มคนในชนบท หรือที่เรียกกันว่า “ชนชั้นรากหญ้า” ได้เข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองภาคประชาชนบนท้องถนนแบบที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรม จึงเปรียบได้กับระเบิดเวลาลูกใหม่ที่คณะรัฐประหาร เมื่อปี พ.ศ. 2549 ได้วางทิ้งเอาไว้ จนกระทั่ง คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ใช้เหตุผลข้ออ้างในการตัดชนวนระเบิดดังกล่าว เพื่อไม่ให้มีการระเบิดอย่างรุนแรงจนอาจทำให้สังคมเข้าสู่ภาวะมีคดียุติด้วยการรัฐประหารอีกครั้งและยังเถลิงอำนาจเข้าควบคุมการบริหารประเทศได้แบบเบ็ดเสร็จภายใต้วัฒนธรรมเผด็จการอำนาจนิยมยาวนานเกือบ 5 ปี ตลอดจนภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป ในปี พ.ศ. 2562 กลับกลายเป็นว่า

ด้วยเงื่อนไขกลไกตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ส่งผลให้ได้รับรัฐบาลทหารชุดเดิมกลับมาบริหารประเทศอีกครั้ง จากการสืบทอดด้วยความชอบธรรมตามครรลองวิถีประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์กับการรัฐประหารในสังคมไทย

การพัฒนาการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ต้องมีกระบวนการบูรณาการแนวทางต่าง ๆ ผนวกเข้ารวมกัน อย่างครอบคลุม อาทิเช่น การปฏิรูปการเมืองใหม่ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามาแก้ไขรัฐธรรมนูญ การพัฒนาระบบรัฐสภา ระบบพรรคการเมือง ระบบการเลือกตั้ง การตรวจสอบการซื้อสิทธิ์ขายเสียง เป็นต้น ทั้งนี้ “หัวใจของการพัฒนาประชาธิปไตย” จำเป็นต้องปลูกจิตสำนึกประชาธิปไตยมุ่งต่อต้านระบอบเผด็จการ โดยเงื่อนไขสำคัญคือ ความจริงใจที่มาจากผู้นำทางการเมือง การพัฒนาระบบการศึกษาให้คนมีความรู้ความเข้าใจ ผ่านกระบวนการกล่อมเกล้าทางการเมือง (Political Socialization) เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนรู้คุณค่าของประชาธิปไตยในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติในระบบโรงเรียนด้วยการหล่อหลอมผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนเสริมเพิ่มเติมในหลักสูตรต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วยการสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านสื่อสารสนเทศประเภทอื่น ๆ และสนับสนุนการเรียนรู้ประชาธิปไตยในสถาบันครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นส่วนตัวอย่างอิสระ การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง การฟังเสียงข้างมากอย่างมีเหตุมีผล และการรับฟังเสียงข้างน้อยอย่างตั้งใจ พร้อมทั้งต้องมีกระบวนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อประชาชนส่วนใหญ่ ทำให้พวกเขามีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับที่ดีขึ้น สามารถพึ่งพิงตนเองได้ มีเวลาว่างมากเพียงพอต่อการกลับมาสนใจศึกษาและเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน ส่งผลดีต่อการพัฒนาโยบายระบบเศรษฐกิจทั้งในเมืองและชนบทอันเป็นการลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำในสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการลดขนาดระบบราชการให้เล็กลง (Down Size) แต่การทำงานมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น มีการปรับโครงสร้างระบบสายบังคับบัญชาด้วยกระบวนการออกแบบระบบราชการใหม่ (Reengineering) ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงระบบราชการได้ง่ายยิ่งขึ้นและยังเป็นการพัฒนาสังคมในระยะยาว โดยการยกระดับชนชั้นรากหญ้าให้เป็นชนชั้นกลางเพิ่มมากขึ้น เห็นได้ว่า ปัจจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาสามารถช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนอันเป็นการพัฒนาพลเมืองในวิถีประชาธิปไตยได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2557, น. 18-22)

แกรี่ โรแดน และคานิสคา ชะยะสุริยา (Rodan and Jayasuriya, 2012, p. 175-187) ได้อธิบายลักษณะผสมระหว่างความเป็นประชาธิปไตยกับความเป็นเผด็จการ โดยระบุว่า การจะกล่าวถึงสังคมที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างความเป็นประชาธิปไตยกับความเป็นเผด็จการรวมอยู่ด้วยกัน มักอธิบายได้ว่า สังคมนั้นอยู่ในภาวะเปลี่ยนผ่านไปสู่การเป็นประชาธิปไตย (Transition to democracy) แต่แท้จริงแล้ว เมื่อพิจารณาประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิเช่น ประเทศไทย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และกัมพูชา พบว่า อยู่ในลักษณะกึ่งประชาธิปไตยกึ่งเผด็จการ สังคมในลักษณะนี้เรียกได้ว่าอยู่ใน “ระบอบลูกผสม” ซึ่งอาจจะไม่ได้เปลี่ยนผ่านไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยได้เสมอไป แต่จะมีลักษณะเช่นว่านี้ไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด และคงจะมีความเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ไม่ได้ในระยะเวลายันใกล้ กล่าวคือ การที่ทหารจะลดบทบาททางการเมืองหรือยอมถอนตัวออกไปจากระบบการเมือง เพื่อหลีกเลี่ยงให้กับการพัฒนาประชาธิปไตยของสังคมนั้น เป็นเรื่องที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมาก (ภาณุวัฒน์ พันธุ์ประเสริฐ, 2558, น. 223-224)

เมื่อวิเคราะห์จะพบว่า นอกจากแนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยที่สามารถทำให้ประชาชนก้าวข้ามการรัฐประหารได้แล้ว แต่ทว่าหากการเมืองยังอยู่ใน “ระบอบลูกผสม” สังคมไทยก็ยังคงจะก้าวข้ามการรัฐประหารไม่ได้อย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้ สังคมจึงจำเป็นต้องมีแนวทางการป้องกันการรัฐประหารมาผสมผสานกับการพัฒนาประชาธิปไตยควบคู่กันไปด้วย เพราะการรัฐประหารเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยเป็นไปได้ยากมากที่สุด หากไม่มีผู้สนับสนุนก็ไม่มีผู้กระทำ หากไม่มีผู้กระทำก็ย่อมไม่มีผู้สนับสนุนเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ (2564, น. 116-117) เสนอแนวทางการตัดวงจรรัฐประหารในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 3 แนวทาง คือ

แนวทางแรก ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รัฐบาลจำเป็นต้องกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ด้วยการยกเลิกบทบัญญัติว่าด้วยการนิรโทษกรรมแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่กระทำการรัฐประหารให้มีความผิด โดยไม่มีการกำหนดอายุความของคดี และการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้ประชาชนมีบทบาทเกี่ยวกับการต่อต้านการรัฐประหารด้วยวิธีการให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียกับการรัฐประหารที่เกิดขึ้นสามารถเป็นโจทก์ยื่นฟ้องร้องคณะรัฐประหารให้เป็นจำเลยในศาลยุติธรรมได้ โดยจำเป็นต้องแก้ไขแนวทางการพิจารณาคดีด้วยการกำหนดให้คณะรัฐประหารในฐานะ “รัฐอธิปไตย” สามารถถูกดำเนินคดีได้โดยไม่มีการกำหนดอายุความ ทั้งนี้ รัฐบาลจะต้องกำหนดเป็นนโยบายเกี่ยวกับการลงนามและให้สัตยาบันในอนุสัญญาว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ เพื่อเป็นการป้องกันการละเมิดของทหารที่มีความคิดจะกระทำการรัฐประหารในอนาคต

แนวทางที่สอง ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ รัฐบาลต้องปฏิรูปกองทัพควบคู่กับการปฏิรูปการเมือง และกำหนดสายบังคับบัญชาใหม่ให้เกิดความชัดเจน โดยให้นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมหรือผู้ได้รับการแต่งตั้งจากนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่ในการควบคุมกำกับกองทัพโดยตรงมีอำนาจสั่งการเคลื่อนย้ายกำลังพลออกนอกเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินหรือความจำเป็นใด ๆ ในการนำกำลังพลเข้าสู่เมืองหลวง จะต้องกำหนดให้ชัดเจนไว้ว่า ต้องได้รับการอนุมัติจากผู้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งตามที่ได้รับมอบหมายเพียงเท่านั้น หากกระทำการฝ่าฝืนหรือละเมิดจะถือว่าเข้าข่ายการเป็นกบฏต่อแผ่นดิน และควรปรับเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยข้อเสนอนี้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปกองทัพของยุทธศาสตร์ ห่อแก้ว (2563, น. 104-105) ที่ชี้ว่า จำเป็นต้องสร้างฐานอำนาจถ่วงดุลภายในกองทัพโดยการเคลื่อนย้ายกำลังพลออกจากพื้นที่ศูนย์กลางอำนาจการปกครองกระจายไปยังส่วนภูมิภาค เนื่องจากการมีกำลังพลซึ่งมีฐานที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองหลวง ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการรัฐประหารได้ ด้วยเหตุที่กองทัพสามารถระดมพลได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และสามารถเข้าควบคุมพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุม ทำให้การยึดอำนาจในแต่ละครั้งประสบความสำเร็จอยู่เสมอ จึงสมควรเคลื่อนย้ายกำลังพลไปยังฐานที่มั่นของกองทัพในส่วนภูมิภาคตามหัวเมืองใหญ่ ๆ เพราะกองทัพในพื้นที่ต่างจังหวัดมีศักยภาพรองรับกำลังพลประจำการได้ในปริมาณมากเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว นอกจากนี้ การเคลื่อนย้ายกำลังพลออกนอกเมืองหลวงกระจายไปยังหน่วยต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาค ยังส่งผลเชิงจิตวิทยาต่อผู้ที่คิดจะกระทำการรัฐประหารให้ต้องกลับไปคิดทบทวนเสียใหม่ เนื่องจากการเดินทางเข้าเมืองหลวงค่อนข้างที่จะต้องใช้เวลาพอสมควร จึงอาจจะถูกกำลังพลจากหน่วยอื่นเข้ามาสกัดกั้นได้ และทำให้การรัฐประหารไม่ประสบความสำเร็จ

แนวทางที่สาม ข้อเสนอเชิงวิชาการ ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการโยกย้ายกองบัญชาการหรือกำลังพลออกนอกเขตกรุงเทพมหานคร และการปรับเปลี่ยนสายบังคับบัญชาใหม่ ตลอดจนการปรับเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ทั้งนี้ ปรากฏงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกองทัพในประเด็นนี้ที่มีความน่าสนใจหลายเรื่องและสามารถนำมาพิจารณาร่วมกันได้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนากองทัพให้มีความเป็นประชาธิปไตยในสังคมไทย ได้แก่ การออกแบบระบบการศึกษาทางทหารของไทยใหม่เพื่อการผลิตทหารอาชีพและการปฏิรูปกองทัพ, ระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนนายร้อยสหรัฐอเมริกาที่ปรัชญาและ “หัวใจ” ของการผลิตทหารอาชีพ, บทบาทของนายทหารระดับกลางที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการเมืองไทย เป็นต้น (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2561, น. 39-66; สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ และชัยญาพัทธ์ วิพัฒนานันทกุล, 2559, น. 171-192; ทวี แจ่มจำรัส และคณะ, 2561, น. 32-44)

สรุปได้ว่า การพัฒนาประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ในสังคมไทย นอกเหนือจากการปฏิรูปการเมือง การปลูกจิตสำนึกประชาธิปไตยมุ่งต่อต้านระบอบเผด็จการ การพัฒนาระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน การสนับสนุนการเรียนรู้ประชาธิปไตยในสถาบันครอบครัว การพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการพัฒนากระบวนการแล้ว พบว่า ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาประชาธิปไตยได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากยังมีทหารเป็นตัวแทนที่มีความพร้อมในการทำรัฐประหารอยู่เสมอ พิจารณาได้จากการรัฐประหารในประเทศไทยที่มี

จำนวนมากถึง 13 ครั้ง ฉะนั้น จำเป็นต้องมีแนวทางการตัดวงจรรัฐประหาร ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมโดยผลของกฎหมาย การควบคุมด้วยการแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบกองทัพทั้งสามเหล่าทัพโดยตำแหน่งเป็นการเฉพาะ และ การศึกษาวิจัยแนวทางการปรับรูปแบบกองทัพอย่างต่อเนื่อง หากสามารถดำเนินการได้ครบถ้วนก็จะเป็นแสงรุ่งอรุณแห่งการพัฒนาพลเมืองให้มีอุดมการณ์ตามวิถีทางประชาธิปไตยได้อย่างเป็นรูปธรรม

บทสรุป

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมของทหารที่ได้กระทำการรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2549 และ ปี พ.ศ. 2557 พบว่าทหารมีมุมมองว่าพวกเขาเป็นวีรบุรุษของชาติที่เข้ามาจัดการความสัมพันธ์ทางการเมืองใหม่ให้กับสังคมไทย เนื่องจากทหารมีเจตนาธรรมอย่างชัดเจนที่ต้องการแก้ไขปัญหาการชุมนุมประท้วงที่ยืดเยื้อและความขัดแย้งของกลุ่มมวลชนที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยแตกต่างกันให้สามารถเข้ามาเจรจาไกล่เกลี่ยสร้างความปรองดองร่วมกันได้ แต่การกระทำเช่นนี้ของทหารได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในระยะยาว เพราะทำให้พัฒนาการทางการเมืองต้องหยุดชะงักลงเป็นช่วง ๆ ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ เจเนอรัลสำคัญของการรัฐประหารทั้งสองครั้งดังกล่าว จะกล่าวถึงเรื่องการปฏิรูปการเมืองเป็นหลัก โดยการรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2549 ทหารค่อนข้างรีบเร่งเข้ามาดำเนินการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่และคืนอำนาจให้กับประชาชนด้วยการจัดให้มีการลงประชามติและการเลือกตั้งตามลำดับ โดยทหารประเมินสถานการณ์ว่าหากควบคุมอำนาจของประเทศนานเกินไปหรือหากปรากฏความพยายามในการสืบทอดอำนาจก็เกรงว่าเหตุการณ์ทางการเมืองจะซ้ำรอยการรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2534 อย่างไม่รู้จบ ภายหลังจากมีการเลือกตั้งและมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ กลับกลายเป็นว่าความขัดแย้งยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม เนื่องจากกลุ่มมวลชนอุดมการณ์ของแต่ละฝ่ายเริ่มปรากฏตัวตนออกมาอย่างชัดเจน ทำให้เกิดการชุมนุมประท้วงสลับกันไปมาของทั้งสองฝ่ายที่อยู่คนละขั้วการเมืองขึ้นอยู่กับว่าขณะนั้นผู้นำรัฐบาลคือใครหรือฝ่ายการเมืองใด จนกระทั่งนำไปสู่การรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2557 โดยทหารได้รับบทเรียนจากการยึดอำนาจที่ผิดพลาดในประเด็นการควบคุมมวลชนอุดมการณ์ จึงเข้าควบคุมอำนาจทางการเมืองไว้อย่างเบ็ดเสร็จและจัดตั้งรัฐบาลทหารขึ้นมา เพื่อปฏิรูปการเมืองใหม่ให้สมบูรณ์เสียก่อนแล้วจึงค่อยคืนอำนาจให้กับประชาชน แต่ทว่าการปฏิรูปการเมืองกลายเป็นการวางแผนสืบทอดอำนาจของทหารโดยใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือเพื่อครองอำนาจทางการเมืองในระยะยาว ดังนั้น การพัฒนาประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ จึงจำเป็นต้องตัดวงจรรัฐประหาร ซึ่งมันไม่ใช่ “ทางเลือก” หรือ “ทางออก” แต่มันเป็นสิ่งที่ “จำเป็นต้องทำ” ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาการเมืองเชิงอุดมการณ์จะต้องถูกควบคุมด้วยสถาบันการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยไม่ใช่การที่ผู้มีอำนาจหรือทหารจะเข้ามาครอบงำในฐานะวีรบุรุษและคอยสร้างสรรค์ประชาธิปไตยรูปแบบไทยให้กับประชาชน เพราะในท้ายที่สุดการเมืองไทยก็จะติดกับดักวงจรอุบาทว์อยู่อย่างนี้ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เอกสารอ้างอิง

- กมลลา สุขพานิช และสุจิต บุญบงการ. (2529). ทหารกับการพัฒนาทางการเมืองไทย. *จุลสารวิชาการทหารไทย สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย*, 3.
- เกษมชาติ นเรศเสนีย์. (2538). *การศึกษาเปรียบเทียบความนึกคิด อุดมการณ์ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำชุดที่ 73 และ นักศึกษาวิทยาลัยการทัพบก ชุดที่ 40*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนเสนาธิการทหารบก.
- จรัส ดิษฐาอภิชัย. (2563). *บันทึก '19 พฤษภาคม 2553' ในสายตารัส ดิษฐาอภิชัย*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.the101.world/10-years-of-the-red-shirt-crackdown/>. (วันที่ค้นข้อมูล: 8 มีนาคม 2564).
- จิรัฐติภัก คลังเพชร และณัฐวุฒิ บุ่งจันทร์. (2558, กรกฎาคม). การพัฒนาทางการเมืองกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย (พ.ศ.2549-2556). *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 5(ฉบับพิเศษ), 131.

- ไชยะ เทพา. (2559). *การรัฐประหารในการเมืองไทย*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สาขาวิชาการเมือง.
- ทวี แจ่มจำรัส, ฤเดช เกิดวิชัย และบัณฑิต ผังนรินทร์. (2561, พฤษภาคม-สิงหาคม). บทบาทของนายทหารบก ระดับกลางที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการเมืองไทย. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 23(2), 32-44.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2564, มกราคม-กุมภาพันธ์). ตัดวงจรรัฐประหาร. *Journal of Modern Learning Development*, 6(1), 116-117.
- นิฐิณี ทองแท้. (2555, กรกฎาคม-ธันวาคม). สถาบันพระมหากษัตริย์กับกระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญจารีต ประเพณีว่าด้วยการรัฐประหาร. *วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 5(2), 45-46.
- ประภาพร สีหา. (2560, กรกฎาคม-ธันวาคม). ความขัดแย้งทางการเมืองกับการรัฐประหาร ปี พ.ศ. 2557. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 4(2), 148-158.
- ภัทรมน เพ็งส้ม, สุรพล ราชภัณฑารักษ์, เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และสมบูรณ์ สุขสำราญ. (2562, กรกฎาคม-กันยายน). พัฒนาการของกลุ่มทุนการสื่อสารในระบบพรรคการเมืองหลังรัฐประหาร 2549 ถึงรัฐประหาร 2557. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 13(3), 315.
- ภาณุวัฒน์ พันธุ์ประเสริฐ. (2558). *ทหาร การเมือง และประชาธิปไตยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ทำความเข้าใจ ผ่านแนวคิดการควบคุมทหารโดยพลเรือน*. เชียงใหม่: ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มติชนออนไลน์. (2563). *เกิดอะไรขึ้นบ้างก่อน-หลัง “รัฐประหาร 19 ก.ย.49” จากปรากฏการณ์ไล่ทักษิณ ถึง ผลไม้พิษ คมข.* [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: https://www.matichonweekly.com/scoop/article_230466. (วันที่ค้นข้อมูล: 8 มีนาคม 2564).
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2563, มกราคม-เมษายน). การปฏิรูปกองทัพไทย: แนวทางการสร้างระบบทหารอาชีพกับการลดบทบาทของกองทัพภายใต้การควบคุมโดยรัฐบาลพลเรือน. *วารสารบริหารรัฐกิจ*, 4(1), 95-105.
- ศรัณย์ จิระพงษ์สุวรรณ. (2560, กรกฎาคม-ธันวาคม). การรัฐประหารกับ “องค์กรอัยการ” ในสังคมการเมืองไทย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 13(2), 311-312.
- สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ และชัยญาพัทธ์ วิพัฒนานันท์กุล. (2559, สิงหาคม). ระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนนายร้อยสหรัฐอเมริกากับปรัชญาและ “หัวใจ” ของการผลิตทหารอาชีพ. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า*, 3(1), 171-192.
- สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. (2561, สิงหาคม). การออกแบบระบบการศึกษาทางทหารของไทยใหม่เพื่อการผลิตทหารอาชีพและการปฏิรูปกองทัพ. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า*, 5(1), 39-66.
- สรธรร บัญสิทธิ์ และพีระ จิโรโสภณ. (2561, มกราคม-มิถุนายน). บทบาทหนังสือพิมพ์ไทยในช่วงความขัดแย้งทางการเมือง: กรณีวิกฤตทางการเมืองช่วง พ.ศ. 2557. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์*, 12(1), 397-410.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2557). *การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุจิต บุญบงการ. (2543). *ปัญหาพัฒนาการเมืองไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร และวรวิทย์ กลิ่นสุข. (2564, มีนาคม-เมษายน). ทหารกับการเมืองในประเทศไทย. *Journal of Modern Learning Development*, 6(2), 351-352.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2541). *ทหารกับประชาธิปไตย : จาก 14 ตุลา สู่อัจฉริยะและอนาคต*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.
- _____. (2558). *เสนอดิปไตย : รัฐประหารกับการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.

- Chambers, P. & Waitoolkiat, N. (2020). Faction Politics in an Interrupted Democracy: the Case of Thailand. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 39(1), 144-166.
- Finer, S. E. (1975). *The Man on Horseback: The Role of the Military in Politics*. London: Pall Mall Press, second edition.
- Hobbes, T. (1651). *Leviathan: or the matter, forme and power of a COMMONWEALTH ecclesiasticall and civil by THOMAS HOBBS: Edited with an introduction by michael oakeshott*. Oxford: Basil Blackwell.
- Huntington, S. P. (1957). *The soldier and the state: The theory and politics of civil-military relations*. New York: Vintage.
- Janowitz, M. (1960). *The Professional Soldier: A Social and Political Portrait* Glencoe. Chicago: The University of Chicago Press.
- Jary, D. & Jary, J. (2005). *Colilins dictionary of Sociology*. Harper Collins Publish.
- Nation TV. (2562). *ย้อนรอย... กปปส. ปิดเมือง โค่นรัฐบาลยิ่งลักษณ์ สู้อื้อหา "กบฏ"*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.nationtv.tv/main/content/378711109>. (วันที่ค้นข้อมูล: 8 มีนาคม 2564).
- Rodan, G. & Jayasuriya, K. (2012). *Hybrid regimes: a social foundations approach*. In Jeffrey Haynes (ed.), *Routledge Handbook of Democratization*. London and New York: Routledge.

